

College voor Toetsen en Examens

DUITSE TAAL EN LITERATUUR HAVO

VAKINFORMATIE
STAATSEXAMEN 2024

Versie: oktober 2023

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CVTE). Het CVTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

INHOUD

1	INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2	EXAMENPROGRAMMA	4
3	CENTRAAL EXAMEN	4
4	COLLEGE-EXAMEN	5
4.1	SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN	5
4.2	MONDELING COLLEGE-EXAMEN	5
5	BEREKENING EINDCIJFER	6
	BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF	7
	BIJLAGE 3 PRESENTATIE	9
	BIJLAGE 4 LITERATUURDOSSIER	10
	BIJLAGE 5 VOORBLAD	11
	BIJLAGE 6 KEUZELIJST	12

1 INLEIDENDE OPMERKINGEN

- Het staatsexamen Duitse taal en literatuur havo heeft drie onderdelen: een centraal examen (paragraaf 3), een schriftelijk college-examen (paragraaf 4.1) en een mondeling college-examen (paragraaf 4.2).
- Je moet je literatuuurdossier op papier, in tweevoud, vóór 1 april 2024, opsturen naar DUO (zie Bijlage 4). In tegenstelling tot eerdere jaren hoef je geen samenvattingen van de gelezen boeken in te sturen.
- Voor het mondeling college-examen moet je thuis een presentatie in het Duits voorbereiden en hiervoor een poster meebrengen naar het examen.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder [Vakinformatie voor het staatsexamen](#) op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor college-examens staat op [Oefenen voor het staatsexamen vo](#). Op Examenblad.nl staat bij [Veelgestelde vragen](#) onder het kopje 'Voorbereiding' waar je oefenmateriaal voor de centraal examens kunt vinden.

2 EXAMENPROGRAMMA

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen en subdomeinen. De beschrijving van de (sub)domeinen en het vereiste niveau staan in [Bijlage 1](#).

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen een (sub)domein getoetst kan worden.

Tabel 1 verdeling van domeinen en subdomeinen over de verschillende examens

domein	subdomein	centraal examen	schriftelijk college-examen	mondeling college-examen
A. leesvaardigheid		ja	nee	nee
B. kijk- en luistervaardigheid		nee	nee	ja
C. gespreksvaardigheid	gesprekken voeren	nee	nee	ja
	spreken	nee	nee	ja
D. schrijfvaardigheid	taalvaardigheden	nee	ja	nee
E. literatuur	literaire ontwikkeling	nee	nee	ja

3 CENTRAAL EXAMEN

Het centraal examen toetst leesvaardigheid (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Dit examen duurt 150 minuten.

Je krijgt teksten te lezen waarover je vragen moet beantwoorden. Er zijn meerkeuzevragen en open vragen. Beantwoord een open vraag altijd in het Nederlands, behalve als het anders is aangegeven.

4 COLLEGE-EXAMEN

4.1 SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN

Het schriftelijk college-examen toetst schrijfvaardigheid (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Voor schrijfvaardigheid krijg je deeltcijfer a, met wegingsfactor 0,3. De duur van dit examen is 120 minuten.

De schrijfpdracht bestaat uit het schrijven van een informele e-mail.

Bij de beoordeling van de schrijfpdracht wordt gelet op: inhoud, grammaticale correctheid, spelling/lay-out/interpunctie, woordkeus en coherentie. Bovendien wordt gelet op het aantal woorden. Het minimum aantal te gebruiken woorden bij de schrijfpdracht is 200.

4.2 MONDELING COLLEGE-EXAMEN

Bij het mondeling college-examen worden spreek- en gespreksvaardigheid, kijk- en luistervaardigheid en literatuur getoetst (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Dit examen bestaat uit drie onderdelen: een presentatie, een gesprek over een casus en een gesprek over literatuur. Voor de presentatie en het gesprek over de casus samen krijg je deeltcijfer b, en voor het onderdeel literatuur krijg je deeltcijfer c. Het mondeling college-examen (exclusief de voorbereiding van de casus) duurt in totaal 25 minuten.

Op de site staan onder het kopje 'Wat zijn staatsexamens?' [informatiefilmpjes](#) waarin getoond wordt hoe het mondeling college-examen verloopt.

Vorbereiding casus

Voorafgaand aan het mondeling college-examen krijg je 20 minuten tijd om je gesprek voor te bereiden aan de hand van een casus (een tekst) die je in het voorbereidingslokaal ontvangt. Je mag aantekeningen maken. Deze aantekeningen mag je bij het gesprek als hulpmiddel gebruiken.

Presentatie (eerste deel van deeltcijfer b)

Het examen begint met jouw presentatie in het Duits over een van tevoren (thuis of op school) voorbereid onderwerp. Je maakt hierbij gebruik van een door jou gemaakte poster. Dit onderdeel duurt 5 minuten. In [Bijlage 3](#) staat meer informatie over de presentatie.

Gesprek naar aanleiding van de casus (tweede deel van deeltcijfer b)

Daarna voer je een gesprek in het Duits (10 minuten) over de casus die bestudeerd is in het voorbereidingslokaal. Er wordt van je verwacht dat je de gestelde vragen begrijpt, daarop reageert en actief deelneemt aan het gesprek.

Het onderdeel luistervaardigheid wordt beoordeeld tijdens het gesprek.

Bespreking literatuur

In het derde deel van dit mondeling college-examen wordt je kennis van de literatuur getoetst aan de hand van je ingestuurde literaturoossier. In [Bijlage 4](#) staan de voorwaarden waaraan dit literaturoossier moet voldoen. Bij dit deel van het examen mag je kiezen of je het in het Duits of in het Nederlands wilt doen. De bespreking duurt 10 minuten. Vragen die gesteld worden kunnen betrekking hebben op:

- auteur en periode waarin deze leeft/leefde
- genre
- inhoud
- structuur
- titel (eventueel ondertitel), motto, thema, plaats van handeling, tijd en ruimte en de personages
- rijm, metrum, beeldspraak in de gedichten
- leeservaringen: je moet beargumenteerd verslag kunnen uitbrengen van je mening, gevoelens en ideeën over de gelezen werken

Tabel 2 overzicht van het mondeling college-examen

opdracht	taal	tijdsduur	deelcijfer	wegingsfactor
bestuderen van de casus in het voorbereidingslokaal		20 minuten		
presentatie en gesprek naar aanleiding van de casus	Duits	5 minuten (presentatie) 10 minuten (gesprek)	b	weging: 0,4
bespreking literatuur	Duits of Nederlands	10 minuten	c	weging: 0,3

5 BEREKENING EINDCIJFER

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het college-examen.

Eindcijfer: (cijfer centraal examen + cijfer college-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Het cijfer voor het college-examen wordt berekend door elk van de deelcijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op 1 decimaal.

Cijfer college-examen: (0,3 keer deelcijfer a + 0,4 keer deelcijfer b + 0,3 keer deelcijfer c), afgerond op 1 decimaal.

BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF

DOMEIN A: LEESVAARDIGHEID

Bij het lezen van een tekst in het Duits kun je:

- aangeven wat voor een tekst het is;
- relevante informatie opzoeken;
- de belangrijkste informatie eruit halen;
- aangeven hoe de tekst is opgebouwd;
- verbanden tussen teksten of tekstdelen aangeven en conclusies trekken;
- details begrijpen;
- kennis van land en samenleving gebruiken om teksten te begrijpen;
- strategieën gebruiken om een onbekende formulering te begrijpen;
- de bedoeling, de opvatting of het gevoel van de auteur begrijpen.

DOMEIN B: KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID

Tijdens een gesprek in het Duits kun je:

- vragen begrijpen die gesteld worden;
- informatie begrijpen die gegeven wordt;
- strategieën toepassen om je gesprekspartner (beter) te begrijpen;
- conclusies trekken met betrekking tot bedoelingen, opvattingen en gevoelens van je gesprekspartner;
- anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van het gesprek;
- strategieën gebruiken om een onbekende formulering te begrijpen;
- de woorden van je gesprekspartner gebruiken in jouw reacties;
- kennis van land en samenleving gebruiken om je gesprekspartner te begrijpen.

DOMEIN C: GESPREKVAARDIGHEID

Subdomein: Gesprekken voeren

Tijdens een gesprek in het Duits kun je:

- adequaat reageren;
- informatie vragen en geven;
- je mening en gevoelens uiten en deze met argumenten ondersteunen;
- zaken, personen en situaties beschrijven;
- strategieën toepassen om het gesprek gaande te houden;
- je taalgebruik, toon en houding aanpassen aan je gesprekspartner en het doel van de communicatie;
- strategieën gebruiken om een formulering te vinden voor woorden of uitdrukkingen die je niet kent.

Subdomein: Spreken (presentatie)

Je kunt mondeling in het Duits:

- informatie die je verzameld hebt, presenteren en daarbij rekening houden met doel en publiek;
- zaken, personen en situaties beschrijven;
- standpunten en argumenten verwoorden.

DOMEIN D: SCHRIJFVAARDIGHEID

Subdomein: Taalvaardigheden

Je kunt schriftelijk in het Duits:

- adequaat communiceren met anderen;
- informatie vragen en geven;
- je mening en gevoelens uiten en vragen naar die van anderen;
- zaken, personen en situaties beschrijven;
- standpunten en argumenten formuleren;
- informatie gebruiken uit gegeven bronnen;
- adequaat informatie uit een woordenboek gebruiken.

DOMEIN E: LITERATUUR

Subdomein: Literaire ontwikkeling

Je kunt een gesprek voeren over jouw leeservaringen aan de hand van literaire werken geschreven in het Duits. Je kunt uitleggen wat jouw ideeën zijn over een werk en je mening geven.

Je kunt vertellen over de auteur, het genre, de inhoud, de structuur, de titel, het motto, het thema, de personages, de plaats en tijd van handeling.

Bij gedichten kun je vertellen over inhoud, rijm, metrum, en beeldspraak.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof staat in de [syllabus](#) op [Examenblad.nl](#), of in de [handreiking](#) op [SLO.nl](#).

VEREIST NIVEAU TAALBEHEERSING DUIJS HAVO

Domein A leesvaardigheid: 50% B1 en 50% B2

Domein B kijk- en luistervaardigheid: B1

Domein C gespreksvaardigheid: B1+

Domein D schrijfvaardigheid: A2+

Beschrijving niveaus: Europees Referentie Kader, [ERK.nl](#)

BIJLAGE 3 PRESENTATIE

Het mondeling college-examen begint met jouw posterpresentatie. Je houdt de presentatie in het Duits. Na afloop kan de examinerer enkele vragen over jouw onderwerp stellen. De presentatie met eventuele vragen duurt maximaal 5 minuten (3 tot 4 minuten presenteren en 1 minuut vragen).

ONDERWERP

Je bent vrij in je keuze, maar het onderwerp moet wel een directe relatie hebben met het Duitse taalgebied. Bijvoorbeeld: Deutsche Schlager, Porsche, Die Berliner Blockade, Dialekte in Bayern. Je kunt er ook voor kiezen om een boek of een schrijver van je lijst als onderwerp te nemen. Let erop dat de diepgang van het onderwerp overeenkomt met havo-niveau.

POSTER

Minimaal A3-formaat. Op de poster (zelfgemaakt) staan een titel, illustraties en weinig tekst (maximaal 10 trefwoorden). Je mag geen powerpointpresentatie gebruiken.

Er is een uitzondering voor vso-leerlingen. Zij mogen voor de presentatie bij de moderne vreemde talen wél gebruik maken van een digitale presentatiemethode. Er mag slechts één afbeelding (slide) worden getoond, vergelijkbaar met een papieren poster. Voorwaarde is dat de school de beschikking heeft over voldoende middelen om dit te faciliteren.

PRESENTATIE

Je houdt de presentatie aan de hand van de poster. Je mag geen aantekeningen gebruiken.

BEOORDELING

De presentatie wordt beoordeeld op thema en niveau, opbouw (introductie, hoofdelementen, argumentatie, afsluiting), taalgebruik (grammaticale correctheid, woordenschat, uitspraak), de beantwoording van eventuele vragen en algemene presentatievaardigheden.

BIJLAGE 4 LITERATUURDOSSIER

SAMENSTELLEN LITERATUURDOSSIER

- Kies vier boeken uit de keuzelijst ([Bijlage 6](#)).
- Een van de boeken mag vervangen worden door ten minste vijf gedichten.
- Scholieren -of studentenuitgaven en boeken die vallen onder Jugendliteratur zijn niet toegestaan.
- Zorg voor variatie. Je mag van een auteur slechts één werk op je lijst zetten.

Op je lijst met gelezen werken vermeld je per gelezen boek:

- de schrijver
- de titel
- het jaar van eerste publicatie
- het aantal bladzijden

De boeken dienen in chronologische volgorde te worden vermeld. Ga hierbij uit van het eerste jaar van publicatie.

Gebruik het voorblad van [Bijlage 5](#) voor het noteren van jouw gegevens.

Neem voor jezelf de lijst met gelezen werken en (indien van toepassing) de uitgeprinte teksten van de gedichten mee naar het examen.

OPSTUREN LITERATUURDOSSIER

Je stuurt op papier in tweevoud vóór 1 april 2024:

- het voorblad
- de lijst met gelezen werken
- de teksten van de gekozen gedichten (indien van toepassing)

naar:

DUO staatsexamens vo
Postbus 30158
9700 LK Groningen

Neem contact op met [DUO](#) als je na drie weken nog geen ontvangstbevestiging hebt ontvangen. Kandidaten die geen literatuuordossier hebben opgestuurd, worden voor dit vak niet opgeroepen voor het mondeling college-examen.

Bovenstaande regeling geldt alleen voor reguliere staatsexamenkandidaten. Kandidaten uit het vso sturen het literatuuordossier niet op, maar hebben het wel op school klaarliggen, uiterlijk op 1 april.

Je mag na het opsturen van het literatuuordossier één werk vervangen door een ander werk. Dit kan alleen op voorwaarde dat je het gewijzigde literatuuordossier op de dag van het examen uiterlijk om 9.30 uur in tweevoud inlevert bij het secretariaat.

Wie geen gewijzigd literatuuordossier inlevert, wordt geëxamineerd aan de hand van het literatuuordossier dat vóór 1 april is opgestuurd.

BIJLAGE 5 VOORBLAD

Literatuurdossier
Duitse taal en literatuur
staatsexamen havo
(inzenden vóór 1 april 2024)

Persoonsgegevens

Voornaam en achternaam:

Examen Dienst (ED)-nummer:

BIJLAGE 6 KEUZELIJST

De boeken in de tabel hieronder zijn een garantie voor een lijst met voldoende literair gehalte. Je bent verplicht eruit te kiezen.

Tabel 3 keuzelijst boeken

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Andersch, Alfred	Sansibar oder der letzte Grund	1957	
Anonymus	Till Eulenspiegel		
Arjouni, Jakob	Der heilige Eddy	2009	
Arjouni, Jakob	Kismet	2002	
Arjouni, Jakob	Mehr Bier	1987	
Becker, Jurek	Jakob der Lügner	1969	
Bielendorfer, Bastian	Lehrerkind	2011	
Bielendorfer, Bastian	Mutter ruft an	2014	
Böll, Heinrich	Ansichten eines Clowns	1963	
Böll, Heinrich	Das Brot der frühen Jahre	1955	
Böll, Heinrich	Die verlorene Ehre der Katharina Blum	1974	
Böll, Heinrich	Haus ohne Hüter	1954	
Böll, Heinrich	Kurzprosa		2024
Böll, Heinrich	Und sagte kein einziges Wort	1953	
Böll, Heinrich	Wo warst du, Adam?	1951	
Borchert, Wolfgang	Draußen vor der Tür	1947	
Brecht, Bertolt	Die Dreigroschenoper	1928	
Brecht, Bertolt	Kalendergeschichten	1948	2024
Brecht, Bertolt	Mutter Courage und ihre Kinder	1941	
Bruhns, Wibke	Meines Vaters Land	2004	
Brussig, Thomas	Am kürzeren Ende der Sonnenallee	1999	
Brussig, Thomas	Helden wie wir	1995	
Büchner, Georg	Dantons Tod	1835	
Büchner, Georg	Woyzeck	1837	
Capus, Alex	Fast ein bisschen Frühling	2002	
Delius, Friedrich Christian	Amerikahaus und der Tanz um die Frauen	1999	

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Delius, Friedrich Christian	Bildnis der Mutter als junge Frau	2006	
Delius, Friedrich Christian	Der Sonntag, an dem ich Weltmeister wurde	1994	
Delius, Friedrich Christian	Die Birnen von Ribbeck	1993	
Delius, Friedrich Christian	Die Flatterzunge	1999	
Droste-Hülshoff, Annette von	Die Judenbuche	1842	
Dürrenmatt, Friedrich	Das Versprechen	1958	
Dürrenmatt, Friedrich	Der Besuch der alten Dame	1956	
Dürrenmatt, Friedrich	Der Richter und sein Henker	1951	
Dürrenmatt, Friedrich	Die Physiker	1962	
Eichendorff, Joseph von	Aus dem Leben eines Taugenichts	1826	
Fallada, Hans	Kleiner Mann, was nun?	1932	
Fontane, Theodor	Effi Briest	1896	
Fontane, Theodor	Grete Minde	1880	
Franck, Julia	Lagerfeuer	2003	
Franck, Julia	Liebediener	1999	
Frisch, Max	Andorra	1961	
Frisch, Max	Herr Biedermann und die Brandstifter	1958	
Frisch, Max	Homo faber	1957	
Goes, Albrecht	Das Brandopfer	1954	
Goethe, Johann Wolfgang von	Die Leiden des jungen Werther	1774	
Goethe, Johann Wolfgang von	Faust. Der Tragödie erster Teil	1790	
Goethe, Johann Wolfgang von	Götz von Berlichingen mit der eisernen Hand	1773	2025
Goethe, Johann Wolfgang von	Iphigenie auf Tauris	1779	2025
Grass, Günter	Die Blechtrommel	1959	2024
Grass, Günter	Katz und Maus	1961	
Grass, Günter	Im Krebsgang	2002	
Grillparzer, Franz	Der arme Spielmann	1848	
Härtling, Peter	Große, kleine Schwester	1999	

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Handke, Peter	Die linkshändige Frau	1976	
Handke, Peter	Publikumsbeschimpfung	1966	
Haslinger, Josef	Opernball	1995	2024
Hauptmann, Gerhart	Bahnwärter Thiel	1888	
Hauptmann, Gerhart	Vor Sonnenaufgang	1889	
Haushofer, Marlen	Die Wand	1963	
Hein, Christoph	Der fremde Freund / Drachenblut	1982	
Hein, Christoph	Herr Jensen steigt aus	2006	
Heine, Heinrich	Aus den Memoiren des Herren von Schnabelewopski	1834	
Heine, Heinrich	Deutschland. Ein Wintermärchen	1844	2025
Heine, Heinrich	Die Harzreise	1826	
Herrndorf, Wolfgang	In Plüschgewittern	2002	
Hesse, Hermann	Narziss und Goldmund	1930	
Hesse, Hermann	Peter Camenzind	1904	
Hesse, Hermann	Siddharta	1922	
Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus	Das Fräulein von Scuderi	1819	
Hofmannsthal, Hugo von	Jedermann	1911	
Horváth, Ödön von	Jugend ohne Gott	1937	
Jelinek, Elfriede	Die Klavierspielerin	1983	2024
Kästner, Erich	Fabian	1931	
Kafka, Franz	Brief an den Vater	1919	
Kafka, Franz	Der Prozess	1925	
Kafka, Franz	Die Verwandlung	1915	
Kaminer, Wladimir	Mein deutsches Dschungelbuch	2003	
Kaminer, Wladimir	Mein Leben im Schrebergarten	2007	
Kaminer, Wladimir	Russendisko	2000	
Kehlmann, Daniel	Die Vermessung der Welt	2005	
Keller, Gottfried	Kleider machen Leute	1874	
Kleist, Heinrich von	Der zerbrochene Krug	1808	
Kleist, Heinrich von	Die Marquise von O.	1808	

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Lenz, Siegfried	Arnes Nachlaß	1999	
Lenz, Siegfried	Das Feuerschiff	1960	
Lenz, Siegfried	Der Mann im Strom	1957	
Lenz, Siegfried	Deutschstunde	1968	
Lenz, Siegfried	Fundbüro	2003	
Lenz, Siegfried	Schweigeminute	2008	
Lessing, Gotthold Ephraim	Emilia Galotti	1772	
Lessing, Gotthold Ephraim	Nathan der Weise	1779	
Loher, Dea	Bugatti taucht auf	2012	
Mann, Thomas	Der Tod in Venedig	1912	
Mann, Thomas	Tonio Kröger	1903	
Maron, Monika	Die Überläuferin	1986	
Mercier, Pascal	Nachtzug nach Lissabon	2004	2024
Müller, Herta	Atemschaukel	2009	2025
Müller, Herta	Der Mensch ist ein großer Fasan auf der Welt	1986	2025
Müller, Herta	Herztier	1994	2025
Nadolny, Sten	Die Entdeckung der Langsamkeit	1983	2024
Neuhaus, Nele	Schneewittchen muss sterben	2010	
Noll, Ingrid	Der Hahn ist tot	1991	
Noll, Ingrid	Die Apothekerin	1994	
Noll, Ingrid	Hab und Gier	2014	
Orths, Markus	Lehrerzimmer	2003	
Plenzdorf, Ulrich	Die neuen Leiden des jungen W.	1972	
Regener, Sven	Herr Lehmann	2001	
Remarque, Erich Maria	Der Weg zurück	1931	
Remarque, Erich Maria	Die Nacht von Lissabon	1962	
Remarque, Erich Maria	Im Westen nichts Neues	1929	
Rinser, Luise	Jan Lobel aus Warschau	1948	
Roth, Joseph	Hiob	1930	
Roth, Joseph	Hotel Savoy	1924	

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Rusch, Claudia	Meine freie deutsche Jugend	2003	
Schalansky, Judith	Der Hals der Giraffe	2012	
Schiller, Friedrich von	Die Räuber	1781	2025
Schiller, Friedrich von	Maria Stuart	1800	
Schiller, Friedrich von	Wilhelm Tell	1804	
Schirach, Ferdinand von	Der Fall Collini	2011	
Schirach, Ferdinand von	Schuld	2010	
Schlink, Bernhard	Der Vorleser	1995	
Schlink, Bernhard	Die Frau auf der Treppe	2014	
Schlink, Bernhard	Die gordische Schleife	1988	
Schlink, Bernhard	Die Heimkehr	2006	
Schneider, Robert	Schlafes Bruder	1992	
Scholl, Inge	Die weiße Rose	1955	
Schreiber, Claudia	Emmas Glück	2003	
Schreiber, Claudia	Süß wie Schattenmorellen	2011	
Schulthess, Konstanze von	Nina Schenk Gräfin von Stauffenberg	2008	
Seethaler, Robert	Der Trafikant	2012	
Seethaler, Robert	Ein ganzes Leben	2014	
Seghers, Anna	Das siebte Kreuz	1942	
Seghers, Anna	Der Kopflohn	1933	
Stifter, Adalbert	Bergkristall	1845	
Storm, Theodor	Der Schimmelreiter	1888	
Süskind, Patrick	Das Parfum	1985	
Suter, Martin	Ein perfekter Freund	2002	
Tieck, Ludwig	Der blonde Eckbert	1797	
Timm, Uwe	Am Beispiel meines Bruders	2003	
Timm, Uwe	Der Mann auf dem Hochrad	1984	
Timm, Uwe	Die Entdeckung der Currywurst	1993	
Timm, Uwe	Halbschatten	2008	
Timm, Uwe	Kerbels Flucht	1980	
Tucholsky, Kurt	Rheinsberg	1912	

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Tucholsky, Kurt	Schloss Gripsholm	1931	
Vanderbeke, Birgit	Alberta empfängt einen Liebhaber	1997	
Vanderbeke, Birgit	Das Muschelessen	1990	
Vanderbeke, Birgit	Die sonderbare Karriere der Frau Choi	2007	
Vermes, Timur	Er ist wieder da	2012	
Wallraff, Günter	Ganz unten	1985	
Walser, Martin	Ein fliehendes Pferd	1978	
Würger, Takis	Stella	2018	
Zeh, Julia	Corpus Delicti	2009	
Zeh, Julia	Nullzeit	2012	
Zeh, Julia	Spieltrieb	2004	
Zoderer, Joseph	Die Walsche	1982	
Zuckmayer, Carl	Der Hauptmann von Köpenick	1931	
Zuckmayer, Carl	Herr über Leben und Tod	1938	
Zweig, Stefan	Schachnovelle	1942	
Zwergen, Gerhard	Die Ehe der Maria Braun	1979	2024

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensnt2.nl](https://www.Staatsexamensnt2.nl)